

بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار (مطالعه

موردی: شهر ایلام)^۱

زهرا عبدالهی^۲

دکتر سید محمد سید میرزایی^۳

دکتر باقر ساروخانی^۴

حشمت قبادی^۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۱/۱۴

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۳/۲۸

چکیده

برای رشد و توسعه‌ی اجتماعی-فرهنگی، امنیت امری لازم و ضروری است. در بررسی سلسله مراتب نیازهای مازلو، نیاز به امنیت، پس از نیازهای فیزیولوژیک از سلسله نیازهای اصلی و اساسی انسان منظور می‌گردد که در رشد و تعالی شخصیت انسان نقش بسزایی دارد. پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار (فوت همسر و مطلقه) تحت پوشش سه سازمان حمایتی (کمیته امداد امام(ره)، بهزیستی و بنیاد شهید) در ابعاد امنیت عاطفی، ارتباطی، مالی و جانی صورت گرفته است. جامعه‌ی پژوهش، کلیه‌ی زنان سرپرست خانوار (فوت همسر و مطلقه) شهر ایلام به تعداد ۲۵۰۷ نفر بود. که با استفاده از فرمول کوکران نمونه‌ای با حجم ۳۱۰ انتخاب و سهم هر سازمان با روش مطلق/طبقه بندی بر حسب جمعیت هر سازمان انتخاب و اطلاعات مورد نظر به وسیله ابزارهای پرسشنامه (به تعداد ۵۳ سؤال)، مصاحبه و مطالعه پرونده‌های حمایتی گردآوری و تجزیه و تحلیل شد. تئوری امنیت اجتماعی در سطح تجربی تأیید گردید چرا که امنیت اجتماعی درگرو توان و قدرت واحد اجتماعی تعریف شده که تکنیک تحلیل عامل نشان داد حمایت خانواده، اعمال قانون و توانمندی زنان در امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار تأثیر بسزایی دارد.

واژگان کلیدی: امنیت اجتماعی، احساس امنیت، زنان سرپرست خانوار، ایلام.

^۱ - مقاله‌ی حاضر بر گرفته از پایان نامه دوره کارشناسی ارشد که به راهنمایی دکتر سید محمد سید میرزایی و مشاوره‌ی دکتر ساروخانی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات در ۱۳۸۹ انجام گرفته است.

^۲ - کارشناس ارشد مطالعات زنان (زن و خانواده)

^۳ - دکتری جمعیت‌شناسی و هیأت علمی دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات تهران

^۴ - دکتری جامعه‌شناسی عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات تهران

^۵ - کارشناس ارشد جامعه‌شناسی و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام، نویسنده مسؤل

مقدمه

طبق سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵، تعداد خانوارهای زن سرپرست بیش از یک میلیون و ۶۴۱ هزار خانوار است. بر این اساس میزان سهم زنان در سرپرستی خانوارها ۹/۴ درصد، که این میزان در سال ۱۳۷۵، ۸/۴ درصد بوده است. بنابراین سالانه ۶۰ هزار زن در کشور بی سرپرست شده‌اند. کارشناسان یکی از دلایل این رشد را بالا رفتن نرخ طلاق در ایران می‌دانند.

مهم‌ترین نیاز امروز زنان برای گسترش فعالیت‌های اجتماعی آن‌ها، ایجاد امنیت است؛ و هرچه حضور زنان در عرصه‌های مختلف جدی‌تر و پررنگ‌تر باشد. امنیت آن‌ها بیش‌تر خواهد شد در حالی که تصور برخی افراد بر این است که امنیت زنان با انزوا و حاشیه نشینی آن‌ها تأمین می‌شود. امروزه شرایط حاکم بر جامعه، زندگی بسیاری از زنان را با مشکلات زیادی مواجه کرده است. بارها از منابع مختلف شنیده شده است که نحوه و میزان برخورداری زنان از رفاه اجتماعی، به ویژه حمایت‌های اجتماعی، مطلوب نیست. در جامعه ما تعداد زنانی که مجبورند برای تأمین زندگی خود، کار در کارگاه‌های بزرگ و کوچک به کارهای دشوار و طاقت‌فرسا را بپذیرند، کم نیست. رسیدگی به وضع این زنان یک ضرورت ملی است، و نیازمند ابزارهای قانونی مؤثر است. زنان سرپرست خانوار از جمله گروه‌های آسیب‌پذیر جامعه هستند که گاه عواملی چون طلاق، فوت و یا اعتیاد همسر، از کار افتادگی او، رها شدن توسط مردان مهاجر و... موجب آسیب‌پذیرتر شدن این طیف وسیع از جامعه می‌شود. عوامل مؤثر بر بروز مشکلات زنان سرپرست خانوار می‌توان به فقر، منزوی شدن زنان سرپرست خانوار، ترس و نگرانی از آینده مبهم و نامعلوم، نداشتن شغل، ناکافی بودن حمایت‌های مالی و معنوی دولت و... اشاره کرد.

با توجه به اینکه شهر ایلام دارای تعدادی زنان سرپرست خانوار می‌باشد و این دسته اغلب بی‌کار و بی‌سواد هستند و از طرف خویشان و اقوام کمتر مورد حمایت قرار می‌گیرند لزوم توجه بیشتر به آن‌ها بیش از پیش ضروری می‌نماید.

پژوهش حاضر به بررسی ابعاد مختلف امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار پرداخته، که در این جا به امنیت مالی، امنیت جانی، امنیت عاطفی، امنیت ارتباطی تقسیم شده‌اند. ضمن این که تأثیر عوامل

سواد، سن، توانمندی زنان و عملکرد قانون نیز به عنوان متغیرهای جمعیت شناختی در امنیت اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته می‌شود.

اهداف تحقیق

هدف کلی:

- بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار شهر ایلام.

اهداف جزئی:

- بررسی تأثیر درآمد بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار.
- بررسی تأثیر توانمندی زنان بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار.
- بررسی تأثیر حمایت خانواده بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار.
- بررسی تأثیر میزان تحصیلات بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار.
- بررسی تأثیر اعمال قانون بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار.
- بررسی تأثیر نوع مسکن بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار.
- بررسی تأثیر سازمان حمایتی بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار.

پیشینه تحقیق

امنیت یکی از موضوعاتی است که در ابعاد مختلف مورد توجه محققان قرار گرفته است و هر یک، از زاویه ای آن را مورد بررسی قرار داده‌اند. آن چه در این بخش مطرح می‌گردد، خلاصه ای از پژوهش‌های مشابه در زمینه‌ی امنیت اجتماعی و زنان سرپرست خانوار می‌باشد.

- تحقیقی با عنوان بررسی عوامل اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر احساس آرامش و امنیت اجتماعی زنان انجام گرفته است (عبادی و کامران، ۱۳۸۸).

هدف اصلی این رساله بررسی احساس آرامش و امنیت اجتماعی زنان دانشجوی کارشناسی ارشد رشته جامعه‌شناسی ذکر شده است. طبق نتایج پژوهش، احساس آرامش و امنیت در بین نمونه پژوهش در حد بالایی قرار داشته است (۰/۸۷).

در این پژوهش عواملی چون اعتماد به عملکرد پلیس، اعتماد به عملکرد قانون، سن، طبقه اجتماعی، حمایت خانواده، دیدگاه فمینیستی، پایبندی به آداب و رسوم قدیمی بر احساس امنیت تأثیر گذار است. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داده است که با تغییر متغیرهایی مثل اعتماد به عملکرد قانون، طبقه اجتماعی، سن، حمایت خانواده و پایبندی به آداب و رسوم قومی احساس آرامش و امنیت اجتماعی تغییر می‌کند.

■ تحقیقی با عنوان سنجش عوامل مؤثر بر ارتقای امنیت زنان در محیط‌های شهری (محدوده‌ی اطراف پارک شهر-تهران) انجام گرفته است (بمانیان، رفیعیان و ضابطیان، ۱۳۸۸). در این پژوهش تلاش شده، موضوع امنیت محیط‌های شهری با رویکرد جنسیتی مورد مطالعه قرار گیرد. محدوده‌ی مطالعاتی با توجه به میزان کشش اجتماعی فضای عمومی شهر، محدوده‌ی ای در جنوب خیابان امام خمینی، انتخاب گردیده است. سنجش میزان امنیت درک شده از فضا و میزان تردد و استفاده از آن فضا، رابطه مستقیمی وجود دارد. همچنین در سنجش شاخص‌های کالبدی، به مسأله میزان آشنا بودن محیط و شهرت فضا و در بعد اجتماعی به شاخص عدالت اجتماعی فضا و اهمیت متغیر چیرگی جنسیتی در احساس امنیت ذهنی زنان در این شاخص پرداخته شده است.

■ تحقیقی با عنوان بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی از دیدگاه شهروندان تهرانی توسط مرکز افکار سنجی دانشجویان ایران (یسیا، ۱۳۸۲) انجام گرفته است.

حجم نمونه این پژوهش ۱۴۷۵ نفر از ساکنان ۱۸ سال به بالای مناطق ۲۲ گانه شهر تهران است. طبق این نظر سنجی جرایمی نظیر کلاه برداری، سرقت، خرید و فروش مواد مخدر، ایجاد مزاحمت برای نوامیس مردم و وجود دختران فراری و زنان خیابانی به عنوان، پنج جرم مهم شهر تلقی شده‌اند. پاسخ‌گویان در وضعیت‌های زیر احساس بالایی از خطر داشته‌اند: حمل پول نقد به مقدار زیاد، ترک اتومبیل

بدون قفل و دزدگیر، تردد خانم‌ها به تنهایی در شب، سوار کردن مسافران در خیابان‌های خلوت خصوصاً در شب و تردد با ماشین‌های مسافربری شخصی در شب.

چارچوب نظری تحقیق

واقعیت این است که رویکرد نظری خاصی که بتواند مسأله ی امنیت اجتماعی را تبیین کند وجود ندارد. به عبارت بهتر دیدگاه نظری را نمی‌توان یافت که برخاسته از زمان و مکان بوده و بتواند این مسأله را تبیین کند. البته تنوع در تفکر نظری، منبع بسیار غنی از آراء و اندیشه‌ها را فراهم می‌سازد که در تبیین مسأله ی تحقیق می‌توان از آن‌ها استفاده کرد. اما از آن جا که امنیت دارای ابعاد فردی (سطح خرد) و اجتماعی (سطح کلان) است لذا دیدگاهی قادر به تحلیل چنین مسأله ای است که در ارتباطی هماهنگ این سطوح را تحلیل و دائماً بین سطوح خرد و کلان نوسان کند. بنابراین در پژوهش حاضر، نظریه‌ها در دو سطح خرد و کلان مد نظر قرار می‌گیرند.

امنیت در سطح خرد:

در مقوله امنیت در سطح خرد، سه عنصر اصلی، فرد، کنش متقابل و گروه مورد توجه قرار می‌گیرد. بنابراین در بررسی امنیت اجتماعی باید به تفاوت گروه‌های اجتماعی از لحاظ نوع روابط، کیفیت پیوندهای متقابل و مشترک آن‌ها توجه داشت. در این سطح، امنیت با فرآیند اجتماعی شدن (درونی کردن ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی) یعنی یادگیری فرهنگ مشترک مربوط است. به عبارت بهتر با درونی کردن ارزش‌ها و هنجارها توسط اعضای جامعه بخش اعظم امنیت حاصل می‌شود به این صورت که برای برقراری هر نوع رابطه میان افراد و گروه‌های اجتماعی، هنجارهای مشترک ضرورت دارد و پایداری نسبی کنش‌های متقابل افراد بدون حداقل از این نمادها، اطلاعات و ارزش‌ها قابل تصور نیست؛ و در صورتی که اشتراک در نمادها و ارزش‌ها (که حول محور هنجارها رخ می‌دهد) وجود نداشته باشد فرد قدرت برقراری ارتباط با دیگران و انجام کنش متقابل را از دست می‌دهد. این وضعیت باعث می‌شود که فرآیند جامعه‌پذیری در فرد به خوبی صورت نگیرد و ارزش‌ها و هنجارها به نحو مناسب به او منتقل نشود که برآیند آن از دست دادن احساس تعهد و تعلق به

دیگران و ضعف در کنش‌های متقابل به دلیل عدم شناخت ارزش‌ها و هنجارها است؛ لذا جامعه‌پذیری مطلوب، احساس تعلق به گروه و رفع نیازها در قالب کنش‌های متقابل اجتماعی جهت احساس امنیت، در سطح فردی ضرورت اساسی دارد.

امیل دورکیم، همبستگی اجتماعی را یک پدیده‌ی اخلاقی و معنوی در نظر می‌گیرد که ارزش‌ها و باورهای مشترکی مانند وفاداری و صداقت که وجدان جمعی را زنده نگه می‌دارد تأکید دارد. در سطح خرد گیدنز "اعتماد را با امنیت مرتبط دانسته و اعتمادپذیری را مستلزم نسبت دادن به صداقت، عشق به فرد مورد اعتماد و نوعی خلوص متقابل را عامل صمیمیت بیان کرده است" (نوبدنی، ۱۳۸۴: ۱۴۶).

هم چنین در سطح خرد (فردی) "جنسیت به عنوان تأثیرگذارترین عامل شخصیتی در احساس امنیت مطرح است. حس امنیت در بین زنان و مردان متفاوت است. عموماً زنان نسبت به مردان بیشتر احساس ناامنی می‌کنند. به طور کلی مردان احساس مثبت‌تر در مورد امنیت محیط خودشان نسبت به زنان دارند" (بمانیان، ۱۳۸۸: ۵۲).

"در چنین شرایطی زنان از فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی نظیر کار کردن تا دیروقت یا شغل‌هایی که شیفته هستند یا کلاس‌های عصر و فعالیت‌هایی نظیر آن خارج می‌شوند" (الویرا و متانی، ۲۰۰۴: ۱۶). برای مثال تحقیقات در مورد ارتقای زنان در سال ۱۹۹۲ نشان داد که "در کانادا ۶۰ درصد از منتظر ماندن برای استفاده از وسایل نقلیه‌ی عمومی بعد از تاریک شدن هوا می‌ترسند" (بمانیان، ۱۳۸۸: ۵۲).

فمینیست‌ها "معتقدند امنیت اجتماعی وقتی کامل می‌شود که زنان به طور اساسی در مرکز امنیت قرار گیرند. به عبارت دیگر فمینیست‌ها داعیه توجه دادن جریان مطالعات امنیتی به سطح خرد یعنی مردم و افراد که غالباً در پرتو ملاحظات قدرت محور به فراموشی سپرده شده‌اند را دارد" (تریف و دیگران، ۱۳۸۱: ۴۰۶).

امنیت در سطح کلان:

زندگی اجتماعی در جوامع بزرگ با ساختار ارگانیکی و تمایز یافته که نابرابری از مختصات بارز آن‌ها است پتانسیل بالایی برای عدم توافق، ناسازگاری و ناامنی وجود دارد. بوژان (۲۰۰۰) با تأکید بر اصول نظام ارگانیکی، امنیت اجتماعی را "هویت" نامیده و امنیت اجتماعی را مترادف "امنیت هویت" تلقی می‌کند.

وی تعریف شریطی که در آن یک خطر جدی، امنیت جامعه را تهدید می‌کند، کار مشکلی دانسته و چنین ابراز می‌دارد "آنچه تهدید تلقی می‌شود با آن چه عملاً می‌تواند تهدید باشد، ممکن است کاملاً متفاوت باشند. شاید نتوان تهدیدات واقعی را با دقت دید یا تهدیدات فرضی تلقی شده، واقعی نباشند اما ممکن است دارای آثار واقعی گردند. اما در مجموع تهدیداتی که متعرض امنیت جامعه می‌شوند زمانی روی می‌دهند که جامعه‌ی، به این استنتاج دست یابد که در یک شرایط خاص هویت آن‌ها یعنی "ما" مورد تعرض و خطر واقع شده است. عواملی که می‌توان هویت یک جامعه را تهدید کنند ممکن است از آزادی بیان تا مداخله در قابلیت‌های آن برای ابراز و بیان خود، تنوع داشته باشند. وی معتقد است که این عوامل ممکن است شامل، ممنوعیت به‌کارگیری زبان، نام، لباس و هم چنین بستن مکان‌های آموزشی، دینی و یا تبعید و کشتار اعضای آن گروه خاص باشد" (بوژان، ۲۰۰۰: ۴۳).

ویور، در نگرش و تعریفی هم سو با بوژان معتقد است "امنیت اجتماعی به توانایی جامعه برای حفظ ویژگی‌های اساسی خود در برابر شرایط متمول و تهدیدهای واقعی یا اجتماعی مربوط است. به طور خلاصه، این نوع امنیت بر تابعیت حفظ شرایط قابل پذیرش داخلی برای الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، مذهب، هویت ملی و رسوم متکی است. در چارچوب این تعریف، مشخص شدن زمانی که تهدیدی علیه امنیت اجتماعی وجود دارد، دشوار می‌گردد.

امنیت اجتماعی مربوط به وضعیتی است که جوامع، تهدیدی نسبت به مؤلفه‌های هویت خود احساس می‌کنند. ویور به جای دولت، جامعه را به مثابه مرجع امنیت مطرح می‌کند" (موتیمر، ۱۳۸۰: ۳۸۸). میرام میتار "برای ارزیابی امنیت اجتماعی از مدل سیستماتیک استفاده می‌کند و بر کاربرد نظریه‌ی آنارشی اجتماعی بیلی تکیه می‌کند. وی می‌کوشد مسائل جامعه را بر اساس سطوح متفاوت، افراد، گروه، سازمان، اجتماع و سیستم فراملی تحلیل کند، و از آنارشی (هرج و مرج) به جای تعادل به عنوان وسیله‌ی ای برای اندازه‌گیری حالات نظام استفاده کند" (عبادت‌ی نظری، ۱۳۸۸: ۳۸).

سؤال‌های تحقیق

- توانمندی زنان سرپرست خانوار تا چه اندازه بر امنیت اجتماعی آنان تأثیر گذار است؟

- درآمد، تحصیلات و حمایت خانواده تا چه اندازه بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار تأثیر گذار است؟
- عوامل دیگر از جمله نوع سازمان حمایتی، نوع مسکن تا چه اندازه بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار تأثیر گذار است.

فرضیه های تحقیق

- به نظر می رسد میزان توانمندی بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار آنان مؤثر است.
- به نظر می رسد اعمال قانون بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار آنان مؤثر است.
- به نظر می رسد حمایت خانواده بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار آنان مؤثر است.
- به نظر می رسد در آمد ماهیانه امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار آنان مؤثر است.
- به نظر می رسد نوع سازمان حمایتی بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار آنان مؤثر است.

روش تحقیق

برای شناخت موضوع مطالعه، از روش پیمایشی استفاده شده است. برای گردآوری اطلاعات از ابزار پرسشنامه و مصاحبه و هم چنین مطالعه پرونده های حمایتی زنان سرپرست خانوار استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش تمامی زنان سرپرست خانوار (مطلقه و فوت همسر) تحت حمایت سازمان بهزیستی، کمیته امداد امام خمینی (ره) و بنیاد شهید و امور ایثارگران شهر ایلام به تعداد ۲۵۰۷ نفر می باشد... در این پژوهش از روش نمونه گیری مطابق (بر حسب جمعیت هر سازمان) استفاده شده است. سپس با بهره گیری از فرمول کوکران/رفیع پور، (۱۳۸۱: ۳۲۱). نمونه ای به حجم ۳۱۰ نفر انتخاب گردید؛ و در مرحله بعدی و با اخذ مجوز لازم، لیست خانوارهای واجد شرایط تهیه، و نسبت به انتخاب افراد مورد هدف پژوهش به صورت تصادفی اقدام گردید.

$$n = \frac{\frac{t^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right)}$$

$$n = \frac{(3/84)(\%28)(\%72)}{(0/0025)} \approx 308 = 310$$

$$1 + \frac{1}{2507} \left(\frac{(3/84)(\%28)(\%72)}{0/0025} - 1 \right)$$

جدول شماره ۱- حجم نمونه مورد مطالعه

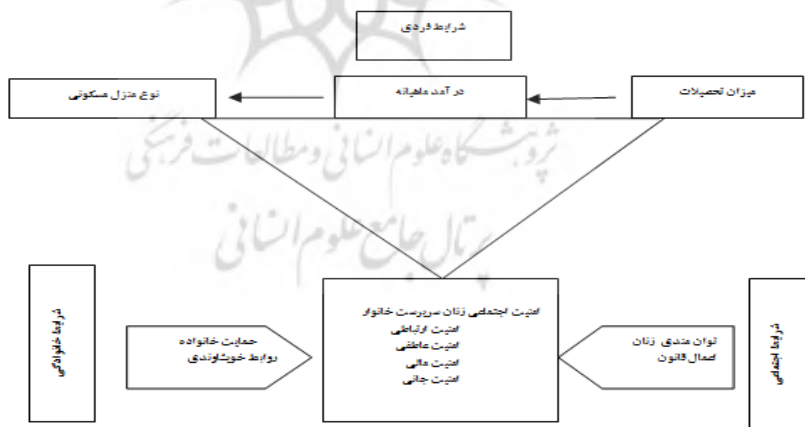
نوع سازمان	بهریستی	کمیته امداد	بنیاد شهید	جمع
حجم نمونه	۹۷	۱۱۵	۹۸	۳۱۰

اعتبار و روایی

اعتبار: برای تعیین اعتبار تحقیق از اعتبار سازه ای با مراجعه به افراد صاحب نظر و متخصص، از اعتبار محتوا با در نظر گرفتن و تطبیق متغیرها و شاخص‌ها با فرض‌های چارچوب نظری استفاده شده است. برای سنجش اعتبار از روش تحلیل عاملی استفاده شده است.

روایی: در این پژوهش از ضریب آلفای کرونباخ برای تعیین روایی شاخص‌ها بهره گرفته شده است، نتایج مربوط به آزمون، روایی مقیاس‌ها رانشان می‌داد. ضریب آلفای کلی تحقیق ۷۶٪ ارزیابی شده است.

مدل تحلیلی تحقیق

یافته های تحقیق

جدول شماره ۲- ضریب همبستگی رگرسیون عوامل مؤثر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار

ردیف	نام متغیر	انحراف معیار	مقدار Beta	مقدار t	Sig= /۰۰۵
۱	مقدار ثابت	۴۴/۴	-	۱۱/۵	P<./۰۰۰
۲	توانمندی زنان	۱/۴۰	۰/۲۵۲	۴/۵۳	P<./۰۰۰
۳	حمایت خانواده	۱/۲۸	۰/۲۳۴	۴/۲۸	P<./۰۰۰
۴	اعمال قانون	۰/۲۸	۰/۲۱۵	۴/۰۱	P<./۰۰۰
۵	تعداد افراد تحت تکفل	۰/۰۸	۰/۰۱۴	۰/۲۵۷	P<./۷۹
۶	مسکن	۰/۲۶	۰/۰۱۲	۰/۲۰۷	P<./۰۰۱
۷	میزان تحصیلات	۰/۳۷	۰/۲۲	۰/۰۳۱	P<./۰۰۰
۸	درآمد ماهیانه	۵/۴۲	۰/۰۳۰	۰/۶۰۷	P<./۰۰۰
۹	نوع سازمان حمایتی	۱/۰۳	۰/۱۸۵	۰/۵۰۷	P<./۰۰۰

$$Y = B(x) + constant$$

$$[Y = 0/977 + 44/4 = 45/4]$$

ضریب رگرسیون با فاصله اطمینان ۹۵٪ نشان می‌دهد که متغیرهای: توانمندی زنان، درآمد ماهیانه، حمایت خانواده، اعمال قانون، نوع سازمان حمایتی، نوع منزل مسکونی و میزان تحصیلات فرد بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار مؤثر می‌باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول شماره ۳- عوامل اجتماعی مؤثر بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار

اثر مستقیم	درآمد	→	امنیت اجتماعی	۴/۱۱				
			۴/۱۱					
	توانمندی	→	امنیت اجتماعی	۱/۷ =				
			۱/۷					
	نوع سازمان حمایتی	→	امنیت اجتماعی	۰/۹۸۸۰				
کل اثر مستقیم			۴/۱۱ + ۱/۷ + ۰/۹۸۸۰	= ۶/۷۹				
اثر غیر مستقیم	نوع سازمان حمایتی	→	درآمد	→	تحصیلات	→	امنیت اجتماعی	= ۲۳/۴۹
							(۳۱/۱) (۳۱۰۰) (۵۸/۵)	
	درآمد	→	نوع مسکن	→	امنیت اجتماعی	= ۰/۲۷۰۸		
							(۰/۱۹۷) (۱/۴۰)	
	تحصیلات	→	حمایت خانواده	→	امنیت اجتماعی	= ۰/۴۵۹۷		
							(۰/۹۷۲) (۰/۴۷۳)	
کل اثر غیر مستقیم							۲۳/۴۹ + ۰/۲۷۰۸ + ۰/۴۵۹۷	= ۲۴/۲۲
اثر کل							۶/۷۹ + ۲۴/۲۲	- ۱۱/۷۵

با توجه به جدول فوق، دو متغیر درآمد (۴/۱) و توانمندی زنان سرپرست خانوار (۱/۷) تأثیر مستقیم بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار دارد. تحصیلات و حمایت خانواده با مجذور واریانس (۰/۴۵۹۷) تأثیر بالایی بر امنیت اجتماعی دارد.

تحلیل عاملی

تحلیل عامل از مهم‌ترین ابزار در تحقیقات اجتماعی است. با آن، عوامل گونه بندی می‌شوند و به صورت متغیرهای دوشقی یا فاصله ای درمی آیند. باید توجه داشت، زمانی که متغیرهایی برای تحلیل عامل مطرح می‌شوند، حتی المقدور نباید بین آنها رابطه‌ی علی وجود داشته باشد، بلکه باید همبستگی

آن‌ها معلول عاملی دیگر باشد. متغیرهای کنترل به همین معنی به کار می‌آیند. آن‌ها، متغیرهایی هستند که یک یا چند متغیر تابع را زیر پوشش دارند.

جدول شماره ۴- تحلیل عامل‌ها

مدل خطی مستقیم	۳۱۰۰۱/۷	۲۶۷	۱۱۵/۷	P<۰/۰۰۰
اثر تعامل بین متغیرها	۵۲۹۴۲۷/۵	۱	۵۲۹۴۲۷/۵	P<۰/۰۰۰
حمایت خانواده	۸۸۵/۷	۹	۹۴/۴	P<۰/۰۰۱
توانمندی زنان	۱۸۶۴/۰	۳۲	۸۴/۷	P<۰/۰۰۰
اعمال قانون	۲۲۹۷/۶	۳۲	۷۱/۸	P<۰/۰۰۰
حمایت خانواده- توانمندی زنان	۸۰۵/۷	۱۷	۴۷/۴	P<۰/۰۲۷
حمایت خانواده- اعمال قانون	۱۳۷۳/۵	۳۰	۶۸/۷	P<۰/۰۰۱
توانمندی زنان- اعمال قانون	۳۹۷۵/۱	۵۷	۶۹/۷	P<۰/۰۰۰

$$R=۰/۹۷$$

با توجه به تحلیل عاملی که در فاصله اطمینان ۰/۹۵٪ به دست آمد سه متغیر حمایت خانواده، توانمندی زنان و اعمال قانون تأثیر فراوانی بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار دارد. (R=۰/۹۷)

آزمون فرضیه های تحقیق

جدول شماره ۵- رابطه بین متغیرهای مستقل و امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار

متغیر وابسته	امنیت اجتماعی زنان	
	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنادار (%)
متغیر مستقل		
توانمندی زنان	۰/۴۰۴	P<۰/۰۰۰
اعمال قانون	۰/۳۶۴	P<۰/۰۰۰
حمایت خانواده	۰/۳۸۳	P<۰/۰۰۰
تعداد افراد تحت تکفل	-۰/۰۳۷	P<۰/۰۰۰
میزان تحصیلات فرزندان	۰/۹۳	P<۰/۵۱۳
روابط اجتماعی	۰/۴۱۴	P<۰/۰۰۰
قضای آماری		
ارتباط معنادار		
ارتباط معنادار		
ارتباط معنادار		
عدم ارتباط معنادار		
ارتباط معنادار		
ارتباط معنادار		

با توجه به داده های جدول شماره ۵، آزمون همبستگی پیرسون با فاصله اطمینان ۹۵٪ رابطه‌ی بین توانمندی زنان، اعمال قانون، حمایت خانواده و میزان تحصیلات فرزندان با امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار تأیید می‌نماید. اما بین تعداد افراد تحت تکفل و امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار رابطه وجود ندارد.

جدول شماره ۶- رابطه بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی زنان سرپرست خانوار و ابعاد امنیت اجتماعی آنان

ابعاد امنیت اجتماعی	ضریب همبستگی کندال τ_b	سطح معنادار	قضایات آماری
امنیت ارتباطی	۰/۱۳۴	۰/۰۰۴	ارتباط معنادار
امنیت عاطفی	۰/۰۶۱	۰/۰۰۰	ارتباط معنادار
امنیت جانی	۰/۱۶۴	۰/۰۰۰	ارتباط معنادار
امنیت مالی	۰/۱۵۸	۰/۰۰۰	ارتباط معنادار

طبق داده های جدول فوق، ضریب همبستگی کندال τ_b در فاصله اطمینان ۹۵٪ رابطه مثبت و معنادار بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی زنان سرپرست خانوار و ابعاد امنیت اجتماعی آنان را نشان می‌دهد

جدول شماره ۷- رابطه بین توانمندی زنان سرپرست خانوار و ابعاد امنیت اجتماعی آنان

ابعاد امنیت اجتماعی	ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معنادار	قضایات آماری
امنیت ارتباطی	-۰/۳۰۹	۰/۰۰۴	عدم ارتباط معنادار
امنیت عاطفی	۰/۴۹۱	۰/۰۰۰	ارتباط معنادار
امنیت جانی	۰/۳۰۱	۰/۰۰۰	ارتباط معنادار
امنیت مالی	۰/۳۶۵	۰/۰۰۰	ارتباط معنادار

با توجه به داده های جدول شماره ۷ آزمون همبستگی اسپیرمن رابطه بین توانمندی زنان و امنیت عاطفی، جانی و مالی رابطه معنادار وجود دارد. اما بین توانمندی زنان و امنیت ارتباطی رابطه معنادار وجود ندارد.

جدول شماره ۸- رابطه بین میزان حمایت خانواده و ابعاد امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار

ابعاد امنیت اجتماعی	ضریب همبستگی کندال t	سطح معنادار	قضای آماری
امنیت ارتباطی	-۰/۱۷۷	۰/۰۰۴	عدم ارتباط معنادار
امنیت عاطفی	۰/۴۶۲	۰/۰۰۰	ارتباط معنادار
امنیت جانی	۰/۱۶۵	۰/۰۰۰	ارتباط معنادار
امنیت مالی	۰/۲۳۹	۰/۰۰۰	ارتباط معنادار

ضریب همبستگی کندال t در فاصله اطمینان ۹۵٪ نشان می‌دهد بین میزان حمایت خانواده و امنیت عاطفی، جانی و مالی زنان سرپرست خانوار رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.

جدول شماره ۹- رابطه بین میزان حمایت خانواده و ابعاد امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار

ابعاد امنیت اجتماعی	ضریب همبستگی کندال t	سطح معنادار	قضای آماری
امنیت ارتباطی	-۰/۱۷۷	۰/۰۰۴	ارتباط معنادار
امنیت عاطفی	۰/۴۶۲	۰/۵۸۵	عدم ارتباط معنادار
امنیت جانی	۰/۱۶۵	۰/۰۰۰	ارتباط معنادار
امنیت مالی	۰/۲۳۹	۰/۰۰۰	ارتباط معنادار

با توجه به داده های جدول شماره ۹ بین اعمال قانون و امنیت ارتباطی، امنیت جانی و امنیت مالی زنان سرپرست خانوار رابطه معنادار وجود دارد. اما بین اعمال قانون و امنیت عاطفی زنان رابطه معنادار وجود ندارد.

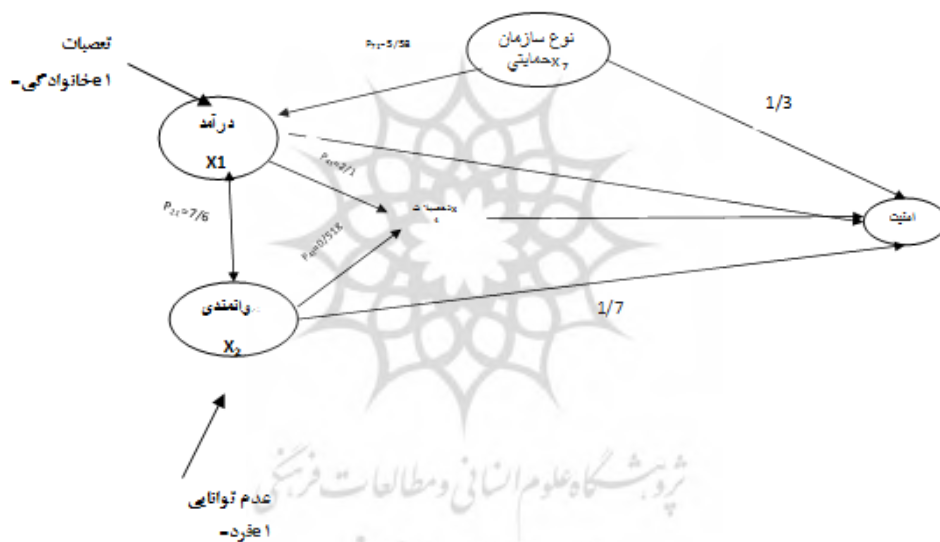
ضریب مسیر و تجزیه همبستگی

ضریب مسیر کسری از انحرافات استاندارد متغیر وابسته است که عامل معین شده مستقیماً مسؤول آن است. یعنی کسری است که با تغییر عامل معین شده به نسبت داده های مشاهده ای و ثبات عوامل دیگر (از جمله باقی مانده ها) حاصل می‌شود. به عبارت دیگر، ضریب مسیر به تأثیر مستقیم یک متغیر (که

علت فرض شده است) در متغیر دیگر (که معلول فرض شده است) دلالت می‌کند (ساروخانی، ۱۳۸۶: ۵۳). بنابراین با تعیین انحراف معیار هر متغیر، میزان تأثیر متغیرهای مستقل بر امنیت اجتماعی مشخص می‌گردد.

تحلیل مسیر

در نمودار تحلیل مسیر ضرایب بتا محاسبه گردیدند.

همان طور که از دیاگرام مسیر مشاهده می‌گردد تعببات خانوادگی و عدم توانایی فرد دو متغیر کدبری هستند که تأثیر منفی بر متغیر مستقل گذاشته‌اند. تعببات خانوادگی سبب می‌گردد که زنان سرپرست خانوار خارج از محیط خانه کار نداشته باشند و فاقد درآمد مناسبی هستند. بنابراین هرچه تعببات خانوادگی بیشتر باشد اشتغال و درآمد فرد کاهش می‌یابد ...

نتیجه گیری

مهم‌ترین نیاز امروز زنان برای گسترش فعالیت‌های اجتماعی آن‌ها ایجاد امنیت است و هرچه حضور زنان در عرصه‌های مختلف جدی‌تر و پررنگ‌تر باشد امنیت آن‌ها بیشتر خواهد در حالی که تصور برخی افراد بر این است که امنیت زنان با انزوا و حاشیه نشینی آنان تأمین می‌شود. از آنجا که امروزه بدون حضور و مشارکت زنان در اجتماع اداره امور منزل و تربیت فرزندان نیز غیر ممکن به نظر می‌رسد زنان ناچار به اداره امور اقتصادی، منزل، رفت و آمد داخل شهری و انجام کارهای اداری و امور آموزشی و درمانی خانواده می‌باشند در نتیجه فضاهای اجتماعی صرفاً مردانه، احساس امنیت و اطمینان را از آنان سلب می‌کند.

زنان سرپرست خانوار به عنوان پایه و اساس نهاد خانواده در سراسر جهان به هنگام از دست دادن همسرانشان، یا بیماری، بیکاری آنان سرپرستی و اداره خانواده را بر عهده می‌گیرند بدین لحاظ با مشکلات و موانع شدید اقتصادی، اجتماعی و قانونی روبرو می‌گردند. معمولاً خانوارهایی که به وسیله زنان سرپرستی می‌شوند از نظر دستیابی به امکانات و خدمات محدودیت دارند. زنان سرپرست خانوار اغلب با عوامل آسیب‌زا همچون تبعیض فرهنگی، عدم دسترسی به فرصت‌های شغلی، کم سواد، نداشتن درآمد مستمر مواجه هستند و این در حالی است که روزه روز بر تعداد این زنان سرپرست خانوار افزوده می‌شود.

پژوهش حاضر عوامل اجتماعی مؤثر بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار تحت پوشش سه سازمان حمایتی (بنیاد شهید، کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی) را مورد بررسی قرار داده است. تئوری امنیت اجتماعی در سطح تجربی تأیید گردید. چون امنیت اجتماعی در گرو توان و قدرت واحد اجتماعی تعریف شده و زنان سرپرست خانوار به ازای افزایش تحصیل، درآمد، شغل و رفاه، حمایت خانواده و جامعه امنیت اجتماعی زنان بالا می‌رود. امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار مستلزم توان مقابله با خطرات و آسیب‌ها است که این توانمندی در سایه بالا رفتن کیفیت زندگی فراهم می‌گردد. امنیت اجتماعی خصلت طبقاتی دارند. هرچه امکانات رفاهی، اجتماعی توانمندی افزایش یابد احتمال برخورداری از امنیت بیشتر می‌شود. این پژوهش که بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار تحت پوشش سه سازمان حمایتی (بنیاد شهید، کمیته امداد

امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی) در شهر ایلام می‌باشد بر اساس تحلیل عاملی که به دست آمد عامل‌های حمایت خانواده، توانمندی زنان و اعمال قانون بیشترین تأثیر بر امنیت اجتماعی زنان دارند. در این پژوهش، از مجموع ۱۱ فرضیه ای که ارائه و آزمون گردید ۱۰ فرضیه پذیرفته و یک فرضیه رد گردید. به این معنا که با ۹۵٪ اطمینان و قبول ۵٪/خط بین میزان تحصیلات، تعداد افراد تحت تکفل، میزان درآمد، میزان تحصیلات فرزندان، نوع منزل مسکونی، حمایت خانواده، شبکه روابط اجتماعی، توانمندی زنان، نوع سازمان حمایتی و اعمال قانون با امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار رابطه‌ی معنادار وجود دارد.

منابع

منابع فارسی

- بهانیان، م. رفعیان و ضابطیان. (۱۳۸۸)، سنجش عوامل مؤثر بر ارتقای امنیت زنان در محیط‌های شهری (مورد: محدوده‌ی اطراف پارک شهر-تهران) مجله‌ی پژوهش زنان، دوره‌ی ۷، شماره‌ی ۳، پاییز ۱۳۸۸
- بوزان، ب. (۱۳۷۸)، مردم، دولت‌ها و هراس، ت: پژوهشکده مطالعات راهبردی تهران چاپ اول.
- تریف، ت و دیگران. (۱۳۸۱)، مراحل بنیادین اندیشه در مطالعات امنیت ملی، ت: ا. افتخاری، تهران، چاپ اول، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- رفیع پورف. (۱۳۸۱)، کندوکاوها و پنداشته‌ها، مقدمه‌ای بر روش‌های شناخت جامعه و تحقیقات اجتماعی، انتشارات: تهران.
- ساروخانی، ب. (۱۳۸۶)، روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی (روش‌های کمی)، جلد سوم، تهران: نشر دیدار.
- ماندل، ر. (۱۳۷۹)، چهره متغیر امنیت ملی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- موتیمر، د. (۱۳۸۰)، فراسوی استراتژی، اندیشه انتقادی و مطالعات امنیتی نوین، ت: محمود عسکری، فصلنامه مطالعات راهبردی، پاییز.
- نویدینیا، م. (۱۳۸۴)، شاخص‌های امنیت اجتماعی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ دوم.

منابع لاتین

- Buzan Barry (2000), security studies: Beyond strategy.
- M.Lubuva, John and Anna Mtani (2004) "Urban Space and Security: A Case of the Dar es Salaam" Safety Audits for Women Dar es Salaam, Tanzania, 13-17. "Making Safer Places, Women's Safety in our Cities", National Conference, Conference Report, London, 18 Th November 2005.

شروېشگاه علوم انساني و مطالعات فرهنگي
پرتال جامع علوم انساني